

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Reden und Arbeiten der Societas Latina - Cod. Karlsruhe 3420, 1-4

Orationes in Marchio-Badensis Societate Latina ab ordinariis h. soc.
solidalibus habitare - Cod. Karlsruhe 3420,2

Hebel, Johann Peter

[Karlsruhe], 1772-1776

[Freytag, Johann Adam]: Grava quadam nostra alatio hominum et
sentiendi: cendi studia, 1777

[urn:nbn:de:bsz:31-99834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-99834)

Gravæ quædam nostræ ætatis
 hominum et sentiendi et di-
 cendi studia

in Oratione enarravit

Joannes Adamus Freytag.

J. U. P. Spirensis.

MDCCLXXVII. 3038. 02

II

Exordium. Quam valde scientiis atque artibus
nostro tempore aucta et emendata
sint, demonstrabit.

Thema. Prava quaedam nostrorum hominum
et sentiendi et dicendi studia.

I ratione sentiendi

1) In quibusdam deprehenditur ani-
mus levis, et ideo ad certam studiam se
nunquam applicant, sed potius
quotidie consilia sua mutant.

2) Quidam fasio imperiti libris con-
ficiendis operantur, eo tantum
consilio, ut rem suam augeant.

3) Nonnulli in conscribendis nemis deli-
cibusque rebus vitam suam consumunt.

4) Alii nihil ultra faciunt, quam ut
ceterorum opiniones contumeliosis
impugnent.

II ratione dicendi

1) Sunt, qui in verborum elegantia
unice herent, de re ipsa vero non ac-
deo solliciti sunt.

2) Et contrario dantur, qui obscuri-
tati verborum quam maxime
student.

Non diffidendum est, Director
 Excellensissime, Socii Honorabilis:
 firmi, non diffidendum est, omnia fere
 artium et scientiarum genera, quo un-
 quam hominis ingenii acumen excogitas
 via ac perperolis, nostris quidem tempore
 in illud perfectionis fastigium esse evecta,
 quod nec sperare quidem, ne dicam cre-
 dere illarum primis auctoribus poterant;
 hoc enim diffidere velle, infigne est ig-
 norantiae et rerum imperitis signum.
 Quantis, quae est dictionum et senten-
 tiarum tenebris veterum Philosophia
 erat involuta, quam vacillante pede,
 ut ita dicam, persequerentur illud
 studium, nullis firmis verisque prin-
 cipis consistens? quanta diffinita-
 rum notionum inopia laborabant, quam
 paucorum tantum est, propria an-
 mi contentione rationem philoso-
 phandi sibi constituere, plurimorum
 harum unam, quae vel inclinationi-
 bus suis maxime accomodata erat,
 temere amplecti. Quantis erroribus,
 quam multis perveris quid? quod

abhorrendis Praeceptio illorum erat
 referta Philosophia moralis, quo verè
 boni malique incertitudo, quo vir-
 tus, quam potius in quibusdam ef-
 frenatum furorem vocarem, et de qua
 nihilominus in omnibus fere suis scrip-
 tis multis ampliusque verbis jactare
 non dubitant. rerum naturalium cog-
 nitio, homine sane dignissima, prode-
 ntissima et jucundissima occupatio,
 quam ea aequa erat, imo plane nulla.
 sensuum illis arcti limites constitui-
 ti erant, quousque illorum opera, quan-
 tum per secentas fallacias, perve-
 nire contingerit, ibi investigationum
 suarum in viti finem imponere cog-
 bantur, neque ulterius procedere lice-
 bat. In mathematicis rebus quaequam
 erant satis versati et exercitati, no-
 bisque praecipuarum rerum, quae a
 nostris hominibus hodie traduntur, op-
 timi ac pressantissimi magistri es-

fiderunt
 nibus fer-
 etur, ille
 ad comm-
 vilit a
 ingere
 fieri sole-
 Et quid
 argum-
 to per-
 mo ref-
 hunde
 nos nu-
 lionem
 vos ca-
 d'ipin-
 cipio
 tamur
 fides
 p'imu-
 ord a
 vera

fuerunt, tamen, quod quidem in om-
 nibus scientiis primo loco ponendum
 est, illa utilissima proleptiarum
 ad communem usum commoditate et
 utilitate convertantur, sed potius
 ingenii excolendi et acuendi gratia
 sibi solis reservabant eruditi homines.
 Et quid est, auditores, quod pluribus
 argumentis vos de re convincere tan-
 to opere laborem, de cuius veritate ne-
 mo vestrum unquam dubitasset, cer-
 tum et exploratum habeo. Eam, qua
 nos nunc usimur, philosophandi ra-
 tionem, illi multum prestare, jam
 vos experientia edocti estis. Nos
 distinctissimis et firmissimis prin-
 cipiis tanquam Prosidio, quibus ni-
 lamur, instructi, arduum alias et
 salebrosam Philosophiae iter susci-
 pimus et perficimus, ad sublimi-
 ora ascendimus, neque habemus, quod
 vereamur, ne in errores incidamus.

Illos vero, quamprimum animum paululum excollebant, statim in devia declinare et in gravissimis erroribus implicari necesse erat. Nostram doctrinam non nisi saluberrima procepta tradit. Docet, quid sit ultimum, quid extremum et omnibus hominibus maxime exoptandum bonorum omnium, in quod omnes actiones, omnes cogitationes et consilia collocare debemus, quo sit vera virtus, quo via ad illam facillime pervenire possimus, quomodo cupiditasibus hostre felicitatis inimicis imperare queamus, quo omnia pauci admodum veterum Philosophorum in seleserunt. Quasum in modum Physica studium nostro aevum auctum et exornatum sit, quo que harum rerum mediocriter tantum peritus non sine admiratione experitur. Imbecillitati sensuum nostrorum vitio subventum est, quo tandem nobis cam-

pum aperire largiosimum, quo
 majestatem, magnitudinem et sapi-
 entiam summi numinis in illis par-
 tibus pulcherrime non minus large
 copioseque, quam in immenso illis
 operibus perspicere possumus. Corpo-
 rum celestium magnitudines, inter-
 valla et curso calculis subjiciuntur,
 et tali modo sava superstitionis
 vincula, et horribiles, quos ea progri-
 nit, metuo, excutiantur. Idem pri-
 dem quidam boni et de felicitate ho-
 minum optime sentientes viri felici-
 cum successu coeperunt Mathe-
 maticae Principia ad omnes artes
 applicare, offenderunt, quomodo aut
 leviori opera, aut in minori tempo-
 ris spatio negotia sua peragere pos-
 sint homines, et tali modo vitam
 effecerunt tolerabiliorem suavio-
 remque. Qui sunt autem illi, qui
 de eruditione universa, qui de ho-
 minum salute adeo meriti sunt, qui

sunt, qui ignorantibus benebras tam
 feliciter diocroferunt, qui sunt, qui
 suo illud dulce et gratiosum no-
 men vindicatorum et amplificato-
 rum scientiarum suo jure dare pos-
 sumus? an illo nostro etatis homi-
 neo, certe nimio partium studio ab-
 repsi, exornare velimus? Quod mihi
 sane expensio omnibus, injuste fa-
 ctum videretur. Deo hoc est accura-
 tiori inquisitione dignissima. Edicere
 quantum fieri potest, breviter, de pro-
 vio quibusdam etatis nostra hominum
 et sentiendi et dicendi studio, quo
 me impediunt, quominus ego illos
 eo honore dignos existimem. Vos au-
 tem, auditores honorabilissimi, ut
 me verba facientem assensione ve-
 stra excubatio et sublevesio, et
 am asque etiam rogo.
 Sigillis quidem in edendis libris et
 tabernis nostram accusare nolim, et
 dubito, an ulla unquam scriptis fue-

vis feracior. Copia eorum abundans
 mas, taberno repleta sunt omnes, et
 haud ita magna pecunia ^{jam} comparari
 possunt. Nullus annuo prolatemittitur.
 quo illorum numerus immensum in mo-
 dum non augetur. Credere, amore
 huius rei castos et cupiditate pro-
 pagando eruditionis esse inflamas-
 tos. Quod quidem multi sibi persuadent.
 ad hanc vero opinionem tollendam ni-
 hil amplius requiritur, quam ut evol-
 vantur scripta plurimorum nostror-
 um hominum. Quanta rerum inubi-
 lium, inanium et frivolarum copia,
 quanta tandem in sententiis quam dictio-
 nibus pervertitur. In multis depre-
 hendimus animos leves et veloces, qui-
 bus in singularum rerum singulas
 proprietates ac naturas inquirere
 odio ac fastidio est, et vitam alicuius
 cujuscumque scientia studio consumi-
 re, abhorrent quam maxime. Novi-
 tas a viditate impulsis, uno quoque

Die ad alias easque interdum par-
 vi momenti res transeunt, nondum
 perfectio est ad finem perductio prio-
 ribus. Satius ducunt, scientiarum sum-
 ma inutilem quandam vel imagina-
 riam habendam adicere, quam utiliori-
 bus inmemorari. Hoc esse barborum et
 parvorum ingeniorum clamitans.
 Hac via procedentem nulla ratione
 gloriam quandam acquirere, neque
 eruditi nomine appellari posse lib-
 ri eorum nec nisi vana consilia tra-
 ctanda novo scientia aut rei alicu-
 jus gerenda continent; qua si accura-
 tiorem inquisitionem vocantur, fla-
 bim occurrunt aut tractabundura, aut
 protergo impossibilia. Huiusmodi ho-
 minum fluctitia maxime mihi
 pictoris insanie respondere videtur,
 qui multarum imaginum prima
 fundamenta pingere, et omnibus
 corporis partibus imperfectis et

insatis relictis, semper ad alia fe-
 rinare vellet. Nihil hic unquam in
 proclava hac arte proficiet, nihil
 ad ejus amplificationem et pro-
 fectum conferet.
 alii nostrae aetatis homines. stulta opi-
 nione imbuti, nullum esse eruditionis
 probandum, nisi qui aliquid scripse-
 rit, nulla alia de re magis sunt solli-
 citi, quam ut aliquid edant. Intellecte
 runt forsitan, quoddam sua nomina scrip-
 tis immortalitati tradidisse, nunc et
 ipsi ad illam nituntur. Jam, quid sit
 tractandum, anxii sunt, nec, quid sit
 consilii capiendum, sciunt; scribere
 tamen volunt. Torquent se misere,
 dies atque noctes voluntant illud a-
 nimo; jam sibi ipsi irascuntur;
 neque diutius expectare volunt,
 verentes, ne si altiori indagine ma-
 leviam, quam tractare volunt, per-
 serutando, tempus consumunt, glo-
 ria, quam inde sperant, lassis frui

propositis. Aggrediuntur opus ~~non~~
 gloriae quidem cupidissimi, sed non
 satis preparati et statim ab in-
 teritio omnino illorum exhausta est sa-
 pientia. Quid faciant nunc, an abi-
 ciant totum consilium, huic repug-
 nat insatiabilis famo cupiditas, an
 persequantur, quod vero suis viribus
 efficere non possunt. Coguntur ergo ad
 aliorum libros confugere, et, ut tan-
 tum volumen, quoque modo id fiat,
 impleatur, ea, quae novis subnota-
 tionibus propriisque cogitatio
 diligentius explanae debeant,
 vel verbo excipiunt et tanquam sua
 enuntiant. Corruptuntur homines pe-
 cunia, qui litteris publicis librum
 illum, ut optimum et utilissimum
 sui generis plenior ore laudentes
 alios ad illum emendum invitent,
 ne sine mercede auctor aliorum

libros de scriptura videatur. Concur-
 runt omnes, libentique animo pecu-
 niam expendant. Per aliquod tempo-
 ris spatium cum communi omnium
 approbatione legitur, autor ad coelum
 extollitur, neque cuiquam suaderem,
 ut illum reprehendas, nisi ipse om-
 nium confabulationibus et conviciis
 obrui volueris. Tandem quodam
 tempore elapso et a furore illo redier-
 unte mente, intelligunt, quam mi-
 sere sint decepti, et quam inconfi-
 derate laudes suas effuderint in homi-
 nem, qui nihil ultra fecit, quam ut,
 quo protulis, ab aliis sis mutuasus,
 et hinc artificios aliorum damno-
 rum suam aueris.

Nonnulli naturali quidem ingenio
 destituti a se acerrimoque iudicio
 quam maxime valent et magna
 ab illis sperare possident scientia,
 nisi virenum quasi cantu a recta

via abducti, molles facti fuissent. U-
 luntur summis illis muneribus non
 ad investigandas enotandasque res
 graves et serias, quas forsitan ingenii
 sui acuti opes facili cum negotio ex-
 pedirent, sed in rebus aliis quibus dubi-
 libus rebus conscribendis totum vitæ
 suæ spatium consumunt. Dabatur
 sine dubio, ut patriæ cogens salus
 et utilitati, dabatur, ut illius
 commodis, quantum in illorum vi-
 ribus propositum cogit, inferrent,
 dabatur, ut sint eruditionis or-
 namenta et sustentatores. Hac
 vero consilia ignorans vel scire no-
 lunt. Fugiunt omnem laborem, i-
 deoque rebus majori deliberatione
 immiscere se nolunt. Eligunt sibi
 occupationem ingenio suo maxime
 accommodatam. Scribunt historio-
 las fabulasque lascivias ingeniosas,

lectu jucundiorimas et facetiarum
 plenas; alii comœdiis perficiendis
 solis incumbunt, veritas et scientia
 ab illis negliguntur. Post hæc, compa-
 ratio fat pecuniis recedunt in obia
 suspia nulli amplius utiles et ex-
 spectans ibi vita sua finem, de qua
 dubito, an non potius illam somnum
 morti simile appellarem.

Quibusdam porro nostris hominibus
 solemne est, de minimis quoque rebus
 quam acerrime sapius disceptare,
 et cum eo, qui paullo aliter sentit,
 graves suscipere inimicitias. Un-
 ce hunc id meditantur, quomodo ini-
 micorum suorum fama maculam
 inutere et victoriam ab illis depor-
 tare possent. Tandem satis debella-
 to re, aut vocabulis tantum diogeni-
 siose, aut plane de lana caprina
 rixatos esse, intelligitur.

Ut autem in sentiendi ratione ma-

sine sunt reprehendendi, sic etiam
 in dicendi studio non minorem in-
 currunt vituperationem. Sunt alii,
 qui in verborum elegantia et decoro
 omne punctum ponunt. In tra-
 ctanda aliqua materia unice de-
 sunt solliciti, quomodo eam lepida
 ac faceta oratione proferrerent, de re
 ipsa non aque. Nec raro accidit, ut
 hujus rei studio nimio capti, quan-
 do occasio data est, concinnam
 ornataque sententiam orationi
 illigandi sive illam ad aliud apte
 flexendi, veritasque potius malint
 mittere nubium, quam occasio-
 ni illi renuntiare. Quamvis isti
 peccent, facile quisque intelliget.
 Studiose captant, que ad rem tan-
 tum profunt accedere, obliviscun-
 tur, que rem ipsam constitu-
 unt.

Alii ex altera parte offendunt.
 Qui cum precipue doctissimi vi-
 deri cupiant, tanta verborum ob-
 scuritate student, ut vel pau-
 cissimi eos intelligant. Quo vitio
 praesertim nostrorum Philosophorum
 nonnulli laborant, et eo inexcusa-
 biliter peccant, quo magis illi rei
 operam dant, et quo magis apud
 illos se seras, doctrinae suae multo
 distinctius proponere. Nullea nec
 cessitate coacti studium illud
 multo difficilius et implicati-
 us efficiunt, quod amoenissimum
 et jucundissimum esse debet. Ab-
 alienant, repellunt ab eo verborum
 suorum asperitate adolescentes,
 ad illud accedentes, ad quod planum
 et elegantiori oratione insistere
 debebant.

Haec fere sunt, auditores, quo mihi,

quum de navio nostra et asis homi-
 num et sentiendi et dicendi, cogi-
 tabam, venerunt in mentem. Equi-
 dem bene scio, plura adhuc superes-
 se, que iis, que jam dixi, adjici
 commode possint. Sed sufficiant
 hoc. Prostat enim, que velis nostris
 finem imponere, quam tristitia
 mo rei memoriam illis enumeran-
 do menti altius imprimere. Ve-
 reor enim, ne, nisi huic malo ma-
 gis magisque latius mananti ob-
 viam itur, recidat etas nostra
 in illa tristissima tempora. Su-
 persunt tamen, qui huic invel-
 rato morbo remedia querunt, viri;
 supersunt, qui constanti fortique
 animo ad ulserinorum illorum
 sapientia filiorum vitio ob-
 lissunt, et cavillationes eorum
 non curant, supersunt, quibus

vero eruditionis amplificatio
 cura cordique est, quod quidem illo-
 rum in rerum contemplationem
 et bonarum artium disciplinas
 adhibita singularis et egregiae di-
 ligentia satis abunde docet,
 quorum studia et consilia ut fe-
 liciter succedant, ipsi vero sal-
 vi et incolumes feruentur, cum
 omnibus bonis ardentissime ex-
 optamus —

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs.]